

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{3}{4}$ = Április' 3-dikán

1830

Az Erdélyi Vajdák' Zonuki Grófságokról (Közli Gróf Kemény József)

A' Tudományos-Gyűjtemény' XIV-dik foljamatjának, Januariusi kötetjében, a' 59-dik laptól-fogva a' 93-dik lapig, T. Csicsó Keresztúri Torma József Úr, következő allítását fíradhatatlan munkával, és sok olvasással láttatik erőssíteni, hogy t. i. az Erdélyi Vajdák a' három Szolnok-Vármegyének közös Grófjai lettek volna.

Valamint pedig T. Torma József Úr ezen Ertekezése által a' szomszéd magyar Hazának megmutatta, hogy kicsin Erdélyünk nem csak az angol lovakat, de szeretett Hazánk' Históriaját is kedvelli, és hamvas porából napfényre húzni dícséretesen törekedik; úgy, mindazonáltal, meg kell vallanom, hogy az Erdélyi Vajdák Szolnoki Grófságok eránt való vélekedésem merőben ellenkezik T. Torma József Úr ebbéli állításával. — Kinek legyen közzüllünk igaza? azt, tudós Olvasóink határozzák-el. *)

Vélekedéseim, ezek:

I) "Az Erdélyi Vajdák Külső, és Középső Szolnoknak nem lehettek Grófjai:"

a) Mert a' Vajdák csak az Erdélyi Rézeseknek (Pártium Transilvanarum) voltak Fő-Igazgatói: már pedig hitelesen tudjuk, hogy Külső Szolnok Erdélyhez soha se tartozott, valamint azt soha senki nem is erősítette. — Közép-Szolnok pedig csak a' Váradai Békesség által (1558) csatoltatott Erdélyhez több Vármegyékkel; melynek okaért ezen Vármegyék így nevezetnek: "Comitatus Hungariae, Transilvaniae applicatae" — és innen van, hogy az Erdélyi Fejedelmek ily' Titulussal éltek: "Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus etc."

b) Fenn említett vélekedésem azon valódi környúlállás által-is erősséget kap, hogy valamint három Szolnok-Vármegye vagyon, t. i. Külső, Belső, és Középső; úgy, három különböző Zonuki Gróf találtatik az 1525-beli Oklevelekbe: az első: Thomas Vajvoda Transilvanus, et Comes de Zonuk, 1325, — Katonánál, Tom. VIII. pag. 520 és 527; — második magister Dansa Vice Regiae majestatis persona Judex, et Comes in 5 Comitibus Nobilium de Bihar, et Zabolch, nec non Zathmár, Zemplén, et de Zonok, 1325, — Szirmainál not. hist. Co-

* Nec est animus in arenam descendere, non enim armis, sed Consilio, ut amici, pugnamus. Mabillon.

mitatus Zemplén pag. 15,—és az, harmadik ezen Oklevélben.

Nos Comes Nicolaus, et Jobannes Comes de Zonuk, Comes Stephanus Judex Nobilium de prenotato Comitatu. Damus pro memoria: quod magister Secundus Judex nobilium de Zonuk, et Jacobus filius Beche personaliter coram Nobis comparuerunt, dixerunt, et prohibuerunt Ladislaum filium Selekha a venditione, donatione possessionum suarum nulli aliorum hominum. Datum feria quinta proxima ante festum B. Geraldii A. D. 1325.

(L.S.) (L.S.) (L.S.)

Ezek így lévén, Torma József Úr azon vélekedése nem bévehető, hogy ti. az Erdélyi Vajdák a' három Szolnok között, és örökös Grófjai lettek volna.

II) "Az Erdélyi Vajdák csak Belső-Szolnok' Grófjai voltak." Ezt, a' fenn említettekén kívül, bizonyítja a' következő Oklevél (a' Károly-Fejérvári Káptalanból).

Thomas Waywoda Trannus, et Comes de Zonuk. Nobili Viro magistro Petro Castellano Castri Balvanus Salutem cum favore. Cum ex relatione honorabilium et discretorum Virorum venerabilis Capituli Ecclesie Tranne. intelligamus, metas possessionum Egregiorum Nicolai, Gregorii, et Jacobi filiorum in Comitatu nostro de Zonuk existentium habitorum, ex mandato serenissimi Principis Karoli Dei Gratia Regis Hungarie Domini Nostri gratiosissimi in hoc anno presenti rectificatas, et reambulatas fuisse, ex relatione vero aliorum intelligamus metas ipsius Castri Balvanus, possessionibus, juribusque possessionariis prefatorum filiorum contēmini nonnihil turbatas haberi, hinc ne ipsūm Castrū Balvanus, ejusque ap-

pertinentie justis suis, et ab antiquo vigentibus metis, nostro cum dampno, privari, taliterque ipsum "Comitum Nos- trum de Zonuk partium Transilvanarum, cui Nos, Nostrique Predecessores quā Waywode partium istarum, vi muneris Waywodalis, ab antiquo semper presu- erunt, et nunc quoque presumus," in justa limitum, et jurisdictionis extensione decurtari quovis colore, aut pretextu contigat, hinc fidelitati Tue harum serie firmiter precipien: mandamus, quatenus, si id qualitercunque factum fuisset, de opportuno Juris remedio Nomine Nostro coram pfato Capitulo providere noveritis. Secus non fact: Datum in Wyssigrad Sabbatho proximo ante festum B. Joan. Evang. A. D. 1534°.

Hogy pedig Tamás Vajda ezen Oklevélbe csak Belső-Szolnokot értette,— azt bizonyítja Károly Királynak fenn említett parancsolattja, melyben csak Belső-Szolnok-Vármegye-béli faluk említetnek,

Carolus etc. Capitulo Ecclesie Transylvane, etc. Dicitur Nobis in personis Nicolai, Gregorii, et Jacobi filiorum quod quedam possessiones ipsorum Beud, Nagyfalú, Malom, Deche, et Banatelek vocate in Comitatu Zolnok existentes, apud manus ipsorum habite, reambulatione, et renovatione metarum, ac ab aliorum Possessionibus, et possessionariis juribus metali distinctione indigerent, super quo fidelitati Vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus Vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente Beke filius Ladislai de Iklod, vel Mike filius Nicolai de Mikeháza, aut Nicolaus dictus Vas, aliis absentibus, homo Noster ad facies predictarum Possessionum etc. Datum in Themesvár, feria quarta proxima post festum Pentecostes. A. D. 1534 (a' Fejérvári Káptalanból).

Végre, itt még csak azt jegyzem meg, hogy Katona István, és Fejér György munkái üsmérete nélkül értekezni, csak homályt szül.

N. Szeben, Mártius 29-dikén, 1850.

Egy Szász Atyámfijának, a' Nzti Társalkodó 4-dik Számja alatt feltett Kérdéseire, egy Székely Atyafi ekképpen felel:—

Az Elsőre:—A' Nemesítés' módjai: az adomány, a' fiúsítás, örökbe-fogadás, tízmeresítés, hazafiúsítás. Ezeknek hárma által, Személyes és Vagyonos Nemesség, ketteje, u. m. a' tízmeresítés és hazafiúsítás által, csak Személjes szerzetetik: mutatja a' tízmeresítés Személjes Nemességét a' Hármaskönyv, 6-dik Tzikke ezen szókban: quod veri Nobiles, etiam alio modo et absque Jurium possessionariorum donatione fiunt etc. — A' Hazafiúsítás' személjes Nemességét mutatja, az Appr. Const. 5-dik R., 41. T., 1. A., ezen szókban: "annakutánna, mind Jóságokat bírhatnak etc. Tiszta tehát, hogy mind a' tízmeresítés, mind a' hazafiúsításban, csak Személjes, a' más háromban pedig, a' Hármaskönyv I. r., 4. Tz. szerént ezen szókban "ob praeclara facinora, castro, vel oppido, sive villa, aut alio Jure possessionario condonaverit, in verum Nobilem creatur etc. mind Személjes, mind vagyonos Nemesség ajándékoztatik.

A' Nemesítés, kivéven a' Hazafiúsítást, mivel' ez köz az országgal A. C., 5. R., 41. Tz., a' Fejedelem' Jussa, a' Hármaskönyv I. r. 3. Tzik., 1. §-nél fogva, ezen szókban: "Neque nobilis, nisi per principem creatur, atque dignitate nobilitari decoratur.

A' Nemesítésekről Levelek kelnek, melljek, a' Nemesítés' nemeiről mondat-

tatnak. — Ha a' Nemesítés' szerzetetik egyszermind vagyonos; úgy az Nemesítés 's Birtok megállapítását követendő alatt megkívántatik, a' Hármaskönyv I. r., 52. Tz. szerént az Iktatás, melynek elmúlatása, elenyészteti mind a' Nemességet, mind a' Birtokot.

A' Személjes csupa Nemességről szóló tízmeresítő Levél' erősségére az esztendő alattvaló kihírlelés kívántatik-meg, az A. C. 9. r., 7. (?) 1. Art. fogva; külömben, erőtelen.

Az ily' adományos és Nemesítő Levelek, a' Fejedelem' neve alatt, a' szokott Stylussal az A. C. 4. r., 13. T. 1. A. szerént, az ország' petsétje, Secretariusi Extradata alatt kellnek: tsakugyan ezeknek, a' szerzeti, nem az eredeti Nemességekben vagyon heljek.

Mint hogy pedig a' Kérdés rövid summarizálja ez: Időmúlás által lehet-e Nemesi szabadságot szerezni? elgondolva a' fenn írtakat, 's hozzá értve azt is, hogy a' Hármaskönyv I. R., 78 T. szerént az Időmúlásnak helje csak a' megfogható, nem pedig képzelhető dolgokra-nézve van, u. m. quae super Bonis, 's Juribus possessionariis, venditis, occupatus et quomodolibet alienatis etc. completur 's az Időmúlás nem is tétetik, a' Nemesítés módjai közzé, melyben foglalást, vásárt, vagy elidegenítést tenfri nem lehet, mint csak képzelhető, nem megfogható dolgon, önként következik a' felelet, hogy, Időmúlás által Nemesiséget szerezni nem lehet.

A' Második Kérdésre: A' Vigyázóknak segedelmez a' Törvény: a' Fiskusnak, míg a' familia él, nints' ellenére, a' már egyszer elajándékozott Jóságot akarki bírja. Megtettzik onnan is, hogy ha ellenére volna, a' Hármaskönyv I. r., 62. Tz. szerént, ára, királyi megegyezés kívántatik. Igen, de nem; tehát nints' ellenére, 's midőn

már a' Törvények] szerént, az elidegenítés, akar zálog, akar örökös Jussón, a' H. Könyv I. r., 59. 60. 70. 71. 72. 80. 81. 82. T. szerént, szabad a' familia' életében, tsak a' familiának lennie sérelme, de a' Fiscusnak nem; a' familia Jussai tehát mind addig fojamatban erősek lesznek, míg a' magszakadás békövetkezik, mind addig pedig a' Fiscusnak született Jussa nints': a' születendő, igaz, hogy benne van a' Józágban, mint titkos vagy alattomos királyi Igaz, de a' tiszta és erőss Jussa a' Fiscusnak, mind a' tulajdonosságra, mind a' haszonvételre-nézve, tsak a' magszakadáskor kezdődött; addig a' zálogos Birtokos, jó hittel (bona fide) fojtatta a' Birtokot, minden Idómulás nélkül: de már a' magszakadás után, a' Fiscus' született Jussa ellen foljtattja a' Jozágban benn-maradott Birtokos a' Birtokot, nem azért, mintha a' Fiscus az Adományos zálogbavető Birtokát foljtathatná, mert azt nem fojtathattja a' H. Könyv I. r., 27. T. szerént; hanem azért, mert a' H. Könyv I., r., 1. 2. T.-fogva, a' Fiscus minden magva-szakadt adományosoknak örökösse (Vármegyén, de nem a' Székelysége, bizonyos és az A.Const. 3. r., 76. T., 7. A. egy értelembé véve). — Ennél-fogva, a' magszakadáskor már elkezdődött, ha mindjárt a' rossz hitü Birtok is: de minthogy az Idómulás megengedett azért, hogy a' vagyonok uratlanul ne heverjenek, és hogy a' peres versengések ne légyenek örökké-tartók, a' Száz esztendei időt múló Birtokkal, a' Fiscus Jussa elenyészik; magának tulajdonitván a' Fiscus, hogy az A.Const. 4. r., 5. T. szerént, 52. esztendő alatt a' ki hírlélő, vagy annak eltelése után, a' hosszú foljamatu, per Keresetet, meg nem indította, mivel' a' Hármas-Könyv 1. r., 23. Tz. utolsó §. a' 100 esztendei Idómulást, ha mind-

járt rossz hittel folytattatott is megengedi: tehát, a' Kérdésre Felelet, az Idómulás által megnyerettetett a' Józág.

A' Harmadik Kérdésre: A' nemesítés nemeiről? módjairól? és hogy az ki által? 's mimódon eshessék-meg? — az első Kérdésre, sok okok fel vagynak hozva, azokat ide értve, 's eggyeztetve a' H. Könyv 1. R., 7. Tzikke, kezdő §-vel, ezen szókban "Item illi, qui ex Nobili duntaxat matre, et rustico patre sunt propagati, veri Nobiles non dicuntur" mivel' a' gyermek, apja' sorsát követi, azomban a' felhozott Tzik, 3. §. azt mondja "Pater enim generat, mater autem, formam solum generandi dat;" melynek alapúl lehet tenni, a' Törvénynek ezen feltételét, hogy a' ki a' familiát fundálta, 's az adományos Jókat szerzette, és a' familiát fenn-tartja, tsak az az ág nemesíthessen; ezt pedig a' fiú-ág teszi, és tette, mivel' a' férjhez ment leány a' familia' nevét is elveszti: azomban, a' felhozott Tzik, tsak a' fiú leány nemesítésének enged helljet. Már pedig a' hol a' törvény nem különböztet; ott, a' különböztetésnek, nints' helyye, és nem áról, hanem, a' szerént kell ítélni.

Abból nem lehet erősséget formálni; hogy a' Sigmond 6-dik Végzés-Könyve (Decretum) 20-dik Tzikkében, úgy az 1-ső Mátyás 6-dik V. Könyv. 26-dik nem különbben a' H. Könyv 1. r., 29. 30. Tzikkeiben, a' leány a' 4-ed Józágban, örökös Jussal, 's változhatatlan Birtokkal kapja-ki: mert ezen bár egyenetlen osztáiban, a' Leányok nem nemesi, hanem vérségi Jusnál-fogva örökösödnek a' Hármas Könyv 1. r., 17. Tz., 3. §-nél-fogva ezen szókban "Et posteritates quoque dico nuncupari, non quantum ad Jurium paternorum communiter, et semper devolutionem, sed quantum ad sanguinis propagationem" etc.

Ezen igasságot erősíti a' leány - 4-ed képzete meghatározása a' H. K. 1. r., 88. T., 1. §. ezen szókban "in signum parentelae propagationis." Ezen osztást tehát, nem lehet mondani költsönös, hanem a' törvény' kedvezéséből kifoljő osztájnak: annyival is inkább, hogy ezen egyenetlen osztáj által, úgy megvál' a' két ág, hogy soha az másnak nem örökösödik, az adomány fiú-ágra lévén határozva.

Azt sem lehet erősségnek felvenni, hogy a' Szülék és Testvérek megegyezéséből ment a' nemes leány Birtokatlankhoz, mert a' familia nem nemesíthet: a' nemesítés a' H. K. 1. r., 5. Tz. szerint Fejedelem' Jussa lévén, tehát felelet, — mivel' az ily' Birtoktalan nemtelen vólt, 's a' Fejedelem által meg nem nemesítettett, az ily' 4-ed a' paraszt férjt, sem gyermekeit meg nem nemesíti, bátor a' Jóság örökké Nemes Jóság leszen, és meg nem nemtelenedik azért, hogy nemtelen bírja.

A' Negyedik Kérdésre: Ős, és ditső lépésekkel haladó Nemzetünk, a' Honny-föld' nemzeti köz-kézzelvaló elfoglalásából folj-ki ezen igasság, hogy személje senkinek sints' tsak annak, a' ki Nemes? maga Ura? 's a' törvény parantsolattján kívül, a' másétől független.

A' paraszt földé Úri hatalom alatt van, 's minthogy a' nemessel, személjében a' paraszt nem perelhet a' H. K. 3. r., 31. Tz.-fogva, személjtelen ember Birtokot sem bírhat; sőt még parasztnak, hagyományt tenni sem szabad, mert ennek bírása, vagy bírhatása által, a' nemesi alkotmány-törvény, sérelmet szenved.

De, tagadva, végye által a' hagyomány adományos Jóságot a' paraszt, a' H. K. 3. r., 30. Tz. utolsó §-nél-fogva, a' heljbéli Birtokos által betsű ár

letétele mellett a' Birtokból kivettetik, mert "rusticus praeter mercedem laboris, nil habet" etc.

De ha-ki nem vettetnék is, Nemeséget még-sem nyer, mert senki sem adhat több Just másnak, mint a' megnyit nyert (feltéve azt is, hogy a' személjes Jussok, a' személjel enyésznek-el); már pedig az adományos adakozó, az adomány rekesztékéből tsak a' Jóságot hagyhattja-el, ára lévén hatalmazva az adománnyal, a' nemesítésről semmi emlékezet sem lévén, mint felségi Jusról, a' mely egyedül a' Fejedelem' Jussa a' H. K. 1. r., 5. Tz. szerint, és ezt, a' Fejedelem a' Nemeseket kirekesztő Jussal bírja és gyakorolja, kivévén a' Hazafiúsítást: mivel' tsak a' Birtok éiajándékozása vólt Jussa a' magvaszakadotnak, 's Nemesítő Jussa nem vólt; azomban midőn a' Birtok nem elég a' Nemesítésre, hanem ahhoz, a' királyi kegyelemnek is hozzá kell járúlni, a' paraszt a' hagyományos Jóság' bírásával nemességet nem nyer, de nem is nyerhet, mivel' mint személytelen, a' Jóság Birtokára elégtelen, kivévén az oly' birtokatlant, a' ki leány-negyeddal bírő leányt házásít-el. Q. E. D.

Írám,*) minden hír-vágy nélkül, alázatos tisztelettel a' buzgó Hazafiak szeretetekbe ajánlott. Nemes Aranyos-Székben, — Sz. N. I.

A' Világ-Polgár (Cosmopolita)

A' különböző interessék, elszaggatták az emberi Nemzetet egymástól; 's a' helyett hogy, mint a' Plánéták a' Nap körül, az emberek is egy központ körül forognának; megzavaradott ésszel, mint a' Babel' tornya' építői, a' téveljésnek különböző útain kóvájognak. Századok foljnak-le, míg egy Socrates és Seneca,

* De, olyshatatlanabbal már-lehetetlen.

elő-állanak, kik csak által-lássák az emberi Nemzetnek eredeti tendenciáját, 's a' Jóséfek és Fridrikek, kik azt törekedjenek elő-mozdítani üstökös-tsillag módjára, csak századonként tűnnek-fel. Mikor léssen az emberi Nemzetnek, egy köz-pontja, egy vég-tzélja? Ha a' világ mostani állását nézzük: úgy-láttzik, hogy ez az édes reménység, csak, álom, és mese. De ha egy fő-erő igazgatja a' nagy mindenséget 's egy központ körül gravitálnak (hintálódnak) minden égi testek: úgy, az erköltsi világban is, lenni kell egy központnak, mely-körül az erköltsi valóságok hintálódnak, 's a' képzelt zavar majd harmóniává fejlődik-ki. A' ki ezen központi (kellőközépi) vonattatásnak ellene nem dolgozik, a' ki minden embert felebarátjának néz, a' ki kötelességét magához, felebarátjához és az Istenhez, minden, Nemzet, Vallás 's egyéb tekintetek nélkül, teljesíti, az a' világ-pólgár: 's mikor minden ilyen törekedik lenni: akkor jött-el az Isten' Országá, a' Miatyánk' szavai szerint.

Gazdasági ajánlás

Sok mezei gazdák a' falukhoz legközelebb fekvő szántóföldeket, a' mellyek a' javításra-nézve legjobb kezek-ügyében volna, nem használják tiszta búza vetés alá, azért hogy az azokba vetett tiszta búza szemet a' falukban tanyázní szokott verebek elverik, felprédálják, úgy, hogy többször megesett, hogy a' földbe elvetett magjok sem fordúlt-meg. Én ezeket a' gazdákat Fejéregyházra, Gróf Haller János Úrhoz útasítom, ebben, és egyebekben is gazdaságot és rendet tanulni. — Ennek a' szorgalmatos Grófnak, mindenkor szép tiszta búzáji teremnek, és pedig a' faluhoz közel fekvő szántó földekben, a' holott is ez a' szo-

kas, hogy a' midőn a' gabona 'sendülni kezd, akarmiféle húst büszhödni félretesznek, a' mely midőn jó bűdös, akkor abból egy-egy darabotskát, a' kárók' végeit meghasítva közikbe tsiptetnek; ezeket apró tövissel körül kötik, hogy a' hússal-elő madarak könnyen ki ne szedhessék. — Ekkor, a' búza föld körül, több ilyen módon elkészített kárókat illendő távolságra felszúrdalják: ezen megbűszhött hús' szagára; a' varrják, tsókák, vértsek, öljük, egyszóval, a' hússal élő madarak a' környékből ezen tájékra gyűlnek, azon földek körül repdesnek; melynek az a' jó következése van, hogy az apróbb madarak eltávoznak, mert a' hol ezek az őket üldöző ellenségek repdesnek, nem szeretnek táborozni, félvén attól, hogy azok által felprédaltatnak: és így, a' búzafejek bántatlanul maradnak. Az egész idő csak három hetet vévén fel. Ezt a' módot könnyebbnek tartom, ha mindjárt, minden harmadnapban is — a' feltett húsokat meg kell újjítani (mert ide nem kell tehénhús, lehet az döglött, vagy rosz konyas - hús is) mint tsergettyűkkel, harangokkal, lármázással, vagy éppen puskapor-vesztegetéssel őriztetni; 's a' szorossabb munka' idején, több embereket egyéb munkától az őriztetéssel elfoglalni, 's még is tzélt nem érne: mert a' föld' egyik végéről ellármázott madarak, a' más végire megszálván, a' következés csak az, hogy a' szép búza el van verve. Írtam Vadveremben 1850 ápr. 4-edikén.

Dászkel Olivér.

Fel-szöllítés a' Társalkodó' Pártfogóihoz (küldött Levél)

A' Társalkodó' tzélja 's egész mivolta, eléggé ki vagyon fejtvé az első szám alatt kijött bevezetőjében, vala-

mint egynehány azutáni értekezésekkel még ezen fejlől világosítva. — Ezekből kitettzik, nem tsak minden, ebből az országgra háromolható haszon 's bődogság, hanem az-is, hogy ennek a Társalkodónak, ára hogy tzeljának megfelelőhessen, erőssen nagy kiterjedésben és ezenként kell az országban kézen-forogni; mind azért, hogy mentől-több jártatója találattik, annál-óltsóbb lehet az, vagy ára a' pénzre annál-több 's jobb adóhatik-ki, mind pedig azért, hogy ennek az újságnak nem tsak valamely egyes tárgyat világosító, tanító, tudós vagy némelyeknek időtöltésekre szolgáló, múlattató munkának kell lennie; hanem az egész massát a' művelődésre, pallérozódásra vezetó, olyan folyó-írásnak, mely lassanként ára a' magossabb szempontra emelje mindenek figyelmét, mely egyedül fenn-tartója, életadó lelke a' társasági életnek, hogy t.i. a' társaságban élő ember, a' hazafi ne nézze a' puszta' lakossaként, kirekesztőleg tsak önön; 's tsak az óra előtt lévő hasznát; hanem mindég és mindenben, ma adjon keveset, hogy hólnap kapjon többet; most adjon másoknak, hogy majd másoktól tüsszeresen vissza kapja; — kitettzik, hogy ezen foljó-írásnak elkezdődni, és félbe-szakadni, rosszabb lenne, mintha el sem kezdődött volna; 's hogy ennek, mint a' kútforból egyszer kindúlt foljóvíznek, sohunt megállani nem lehet, hanem valamint az nő, 's abban a' mértékben szélesedik, melyben a' térsége; úgy ennek-is, meglévén már kitsiden indulva, a' szerént kell naponként és esztendőnként nevedeni, tökéletesedni, mint a' fejlődése az országának, melyet keresztül folj; mely tökéletesedését annyival — inkább reménylhetjük; hogy tsak az eddig kijött számokat tekintve-is, azokban igen nevezetes tárgyak vannak, holott ez tsak

kezdet, 's ezekben a' magyar még tsak a' szegyenlős, bátortalan állapotjában jelenik-meg; hogyha egyszer nekie báradik, 's belé szokik a' Haza az írói pályába, annyival-tökéletesebb lessz a' Társalkodó, a' mostani állásánál, a' mennyivel a' gyakorlottság, az első bátortalan próbatételnél; sőt az a' kinézésünk-is lehet, hogy ide hátrább meg sokasodván a' tárgyak, ebből jövendőben több folyó-írások szakadhatnak-ki, különböző osztályok szerént, vizsgáló, egy 's más tudományban tanító, tudósító 'sat. folyó-írások, mellyeknek ez lenne annyok, e' maradna fél-vigyázójok; elő-segítők. De hogy ez a' tzel elérődhessék, ára-nézve a' Társalkodónak állandó életet kell szerezni, ne-hogy ez, mint egy ideig-óraig tartó tünemény, rövid élet után elenyésszék.

Mindazáltal, vessünk egy tekintetet ennek a' históriájára, 's mostani állására. Úgy áll az, mint a' hegy' árkán lévő egy kerekü malom, melynek a' tavaszi meleg egy kis vizet adott, 's most forog ugyan, de előre, és bizonyosra lehet látni, hogy mihelyt ezen mostani víze lefoljt, tökéletesen megáll. — Ugyan-is 1829-ben, az esztendő kezdetével, megtétetett a' felszólítás; mindössze három reflexio jött reája, 's azok is lassan egymástán; a' múlt fél-esztendőre kihirdtetett a' megindulása, de elő-fizetők nem-léte mián meg nem indulhatott: ére az esztendőre újj hirdetés tétetett jó-előre; két szám előre kibotsáttatott, hogy láthassa, érthesse-meg minden ember vóltaképpen amak tzelját, hasznát, lelkét, velejét; a' megindítása még másfél hónapot haladott az esztendő kezdetétől-fogva, tehát idő is elég volt; mindazáltal 77 praenumeransnál több mái napig sem jött bé, azokból is pedig a' ki magának járatná, alig van 25, a' többit, mind pártfogók

ajrtatják másoknak, a' magok' megerőltetett költségeken; sőt ily' későre-is, hogy megindulhatott, tsupán tsak az Erdélyi Híradó' — — szerkeztetője' köz-buzgóságának, 's hazafiúi szeretetének lehet köszönni, a' ki Erdélyben most már másodsor teszi-ki magát egyedül áldozatnak a' közjóért. — Ilyen kedvetlen környülmények, 's rozsz kinézések közt —

Tehát felszollítok minden igaz Hazafit, a' kiben össei' lelke még nem a-ludt egészen ki; minden köz-buzgó, 's igaz emberbarátot, a' ki hazafi-társait nem úgy nézi, mint az egy istállóba kötött ló a' szomszédját, 's az országot alkotó társaságot mint egy akolba hajtott tsordát; a' ki magát sok hozzá hasonlók között nem nézi egyedül; hanem mint igaz polgár, egészen felfogta a' társasági élet' lelkét, valóságát; ezeket szólitom-sél, hogy a' magok' önnön javokért segítsenek az országon! találjanak módot ára, — hogy lehessen ennek a' Társalkodónak állandó, 's bizonyos fennmaradására, könnyen 's viganvaló életére, tzélra-haladására, egy erőss talpkövet vetni-meg? adja-bé vélekedését a' Társalkodónak minden pártfogója, a' ki módot lát abban, hogy az ne tsak állandólag fennálló, hanem, napról-napra tökéletesebb-is lehessen, — adja-bé azt mentől-hamarébb ne-hogy majd a' 4-dik számban kesergő öreg lantos, szavait hangoztassuk vissza, későn orvoslott, kedves halottunk sírja felett!!

Nemzeti Óhajtások

1) Más Nemzetek jutalmakat tettek-fel Nemzeti Historiájok' készítésére, 's ez által Nemzetiségek lábra-kapott és a' ditsőség' póltzára emelkedett. Óhajtásra méltó, hogy valaki Erdély' Historiáját-is készítse-el, 's ha egyéb ré-

szeit a' Magyarországgal együtt adja is elő, nem lesz hiba; de, legalább azon időre, melyben Erdély a' Nemzeti Fejedelmek alatt, a' Világ' Theatrumán (lát-terén) megjelent, és szomorú rolléját (szakmányát) lejáttzotta, szükséges lenne külön írni-meg. Magyarország a' Nemzeti Akadémia' fundusából, e' féle Jutalom-Kérdéseket kétttség-kivül fog feltenni; bár Erdélynek is legalább a' rea' eső mértékben e' félékre, fundusai lennének!!!

II) 889-ben jövé-n-bé a' Magyarok Ásiából; 59 esztendő-múlva (?) ezer esztendeje lessz itt-léteknek. Nagy jelenet! és annak okai kifejtése, mimódon maradhatott-meg annyi viszontagságok között, bejövetelkor, szinte tsak egy millióból álló Magyar Nemzet? 's hogy tarthatta-meg Nemzetiségét, midőn más akkori vándorló Népek, egészen elenyésztek; egy Genie pennájára méltó tárgy! Ifjak tűzüljete a' nagy tárgy' kidolgozására, és a' Nemzetnek ez által is lejendő megditsítésére! Csapó, 1850.

MAGYAR-NYELVNYOMOZÓ

Legtöbben hibáznak a' magyar Írástudók között abban, hogy a' szókat, akarhol is a' mon-dás között, nagy betűvel írják, ha nem nevek, hívatatok és más megkülömböztetett szók is azok, sőt igen sokszor a' szó' közepén is: másik, az úgynevezett commatizálás, mely ritka ember' írásában helybe-hagyható; és, ezért lehet az olyan mondásoknak igen gyakran két-féle tökéletes értefmet adni — A' nemzetnek legelső és legmásasabb bejjege — a' Nyelv; második már most — a' Hozenträger. — A' dialectust, szcnvedni kell, míg a' Haza' — sőt többet mondok — akarmelyik Hazának más-más vidékei, Vár-megyéi, a' cultura és az Író Tudósok' Munkái által, 's colophonit, a' meghatározó reménylett Akadémia által egy útha nem indíttatnak. A' plebs' nyelvére, tsak némely egyes szók' megnyommasztására (zu Erhaschung) kell halgatni.